

Етнографічна оглядова онлайн-виставка «*Цей неповторний ГлиноСВІТ:* керамічні вироби із зібрання відділу етнографії Центру українських студій та краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька ХНУ імені В. Н. Каразіна», присвячена Дню Харкова і Дню Незалежності України



Гóрщики – найдавніший та найпоширеніший вид керамічного посуду. Український горщик мав переважно опуклу або конічну, звужену донизу форму, ідеально пристосовану для приготування страв у домашній печі. Деякі дослідники навіть стверджують, що форма горщика – це образ людини, бо його складові (тулуб, плечики, горло, вушка, боки) ідентичні за назвою.

У горшках нагрівали та тримали воду, готували буденні й святкові страви, золили білизну. Господиня мала до **10-15** різноманітних за об'ємом та призначенням горщиків: «сімейний» або «борщівник», «кулéшник», «ка́шник», «махітка» («горщя») тощо.

Горщик

40–80-ті рр. XX ст.,
Сумщина;
горщик-«варівнік», місткістю
менше 1 л (горща, горщечок, махітка,
махотка, кашничок).



Дарунок Криганова А. В., керівника секції «Археологія Харківської та Сумської областей». Власниця — мешканка с. Нижня Сироватка Сумського району Сумської області.

Горщик

Перша пол. – 70-ті рр. ХХ ст.,
Слобожанщина;
горщик-варівнік місткістю
менше 1 л (горща́, горщэ́чок,
махі́тка, махóтка).



Дарунок Рожнової І. І., викладачки історії (вища категорія, гімназія №172 м. Харкова). Горщик — власність її бабусі, Рижкової М. Ф.

Горщик

40-80-ті рр. XX ст.,
Сумщина.



Дарунок Мельникової А. О., студентки V курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Горщик був знайдений у сусідньому з її батьками нежитловому будинку: с. Грунь, Охтирський район, Сумська область.

Горщик

Перша пол. – 60-ті рр. ХХ ст.,
Слобожанщина;
горщик («кашник»).



Дарунок Іськова І. В., студента ІІІ курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Попередня власниця горщика — Зодигіна З. Я., бабуся Ігоря.

Горщик

Перша пол. – 60-ті рр. ХХ ст.,
Сумщина;
горщик («сімейний», «борщівник»,
«кулешник», «обєднік»).



Дарунок Криганова А. В., керівника секції «Археологія Харківської та Сумської областей». Власниця борщівника — мешканка с. Нижня Сироватка Сумського району Сумської області.

Горщик

Перша пол. – 70-ті рр. XX ст.,
Слобожанщина.



Дарунок Рожнової І. І., викладачки історії (вища категорія, гімназія №172 м. Харкова). Горщик — власність її бабусі, Рижкової М. Ф.

Горщик

Перша пол. – 70-ті рр. ХХ ст.,
Харківщина;
горщик-кашник.



Дарунок Юрченко А. В., наукової співробітниці КЗ «Художньо-меморіальний музей І. Ю. Рєпіна» (м. Чугуїв Харківської області).

Горщик — власність її бабусі, Зейферт О. Т., мешканки с. Таранівка Зміївського району Харківської області.

Горщик

Перша пол. XX ст.,
Сумщина;
горщик-борщівник.



Дарунок Мельникової А. О., студентки V курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Горщик був знайдений у сусідньому з будинком батьків Аліни нежитловому будинку.

Горщик

Перша пол. XX ст.,

Слобожанщина.

У таких горщиках нагрівали та тримали воду.



Горщик зберігався у фондах Музею археології та етнографії Слобідської України історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Миски – різноманітні за формою, розмірами, призначенням, зовнішнім і внутрішнім оздобленням, поділялися на прості та полив'яні. Раніше індивідуальних мисок не було, всі вечеряли з однієї – сімейної миски (посудина середньої величини). Об'єм найменших мисочок сягав менше 1 л, мисок помірної величини – 1-2,5 л, найбільшої миски – близько відра й більше.

Зовні **друшляк** (цідільник) нагадує миску з наскрізними отворами – дірочками для стікання рідини у вигляді розетки або багатокутника. За його допомогою протирали відварені овочі, проціджували рідину.

Миска

Перша пол. XX ст.,
Слобожанщина;
миска використовувалась
за прямим призначенням.



Зберігалася на кафедрі історії України історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна як дарунок від студентів-істориків.

Миска

Перша пол. – 60-ті рр. XX ст.,
Сумщина;

миска-затирачка використовувалася для за
пшона тощо.



Дарунок Кучкової К. В., студентки II курсу д/в історичного факультету
ХНУ імені В. Н. Каразіна. Виріб — власність її рідних: прабабусі по лінії
батька, Пешкової В. М. та бабусі, Кучкової К. К.

Миска

Перша пол. – 60-ті рр. XX ст.,
Сумщина;
миска неполив'яна
використовувалась у повсякденному
побуті за прямим призначенням:
для вживання їжі, розминання картоплі тощо.



Миска придбана за кошти на Центральному ринку м. Харкова.

Друшляк

Перша пол. XX ст.,
Харківщина.



Дарунок Голубевої І. В. — керівниці пізньосередньовічної археологічної експедиції (с. Червоний Оскіл Ізюмського району Харківської області).
Виріб — дарунок місцевого мешканця.

Друшляк

Перша пол. XX ст.,
Харківщина;
друшляк (інша назва – цідільник).



Друшляк — дарунок місцевого мешканця під час проведення археологічних розкопок Цареборисівської фортеці кінця XVI – другої половини XVII ст. біля с. Червоний Оскіл Ізюмського району Харківської області (керівник пізньосередньовічної експедиції — Голубєва І. В.).

Глечик з'явився на території України пізніше горщиків і мисок. Він призначався для тримання молока, сметани, ряжанки, сироватки, а також води, різноманітних напоїв. Глечики поділяються на неполив'яні й полив'яні, розрізняються за об'ємом, формою тулуба, горловини (шиї), за наявністю або відсутністю вушка, призначенням.

Тиквастий глечик – різновелика керамічна посудина перехідної форми від глечика до тівки, з широким «наповненим» тулубом, схожим на кулю, звужену внизу, з вузькою горловиною, з вушком. У таких глечиках зберігали молоко, воду, квас, узвар, міцні напої, тримали сметану, інколи – олію.

Глечик

Перша пол. XX ст.,
Харківщина;
глечик («глек», «гладиш», «гладуш»,
«гладун») належить до «білого посуду» —
така загальна назва неполив'яних
виробів.



Дарунок Базирь Д. С., студентки II курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Власник виробу — її бабуся, Карікова Л. П., мешканка смт. Мала Данилівка, Дергачівського району Харківської області.

Глечик

Перша пол. XX ст.,
Слобожанщина.



Дарунок Міхнова С. Є. — таксидермиста Музею природи ХНУ імені В. Н. Каразіна. Глечик — власність його бабусі по материнській лінії — Колесникової О. Н. (1906–1993 рр.).

Глечик

Перша пол. XX ст.,
Харківщина;
глечик-«чашка».



Дарунок Юрченко А. В., студентки V курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Глечик зберігався у бабусі А. Юрченко — Зейферт О. Т.

Глечик

Перша пол. – 60-ті рр. ХХ ст.,
Лівобережжя (Полтавщина);
глечик («гладущик», «гладишка»,
«молошник») — неполив'яний.



Із зібрання О. А. Шинкаренка (1938–2019), вчителя історії у снт. Коломак
Богодухівського району Харківської області, аматора-краєзнавця.

Глечик

Перша пол. XX ст.,
Харківщина.



Дарунок Чумаченка Я. С., студента II курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Глечик зберігався у бабусі Я. Чумаченка — Безпам'ятної М. П.

Глечик

Перша пол. – 70-ті рр. XX ст.,
Харківщина;
глечик (гладу́щ, «стоянка», «стояне́ць»).



Гладущик надійшов до відділу етнографії з етнозібрання Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості (м. Харків).

Глечик

Перша пол. – 70-ті рр. ХХ ст.,
Сумщина;
глечик («молóшник», «стояне́ць»,
«гладу́вщик»).



Дарунок Кучкової К. В., студентки ІІ курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Глечик — власність рідних К. Кучкової: прабабусі по лінії батька Пешкової В. М. та бабусі Кучкової К. К.

Глечик

Друга пол. XX ст.,
Слобожанщина.

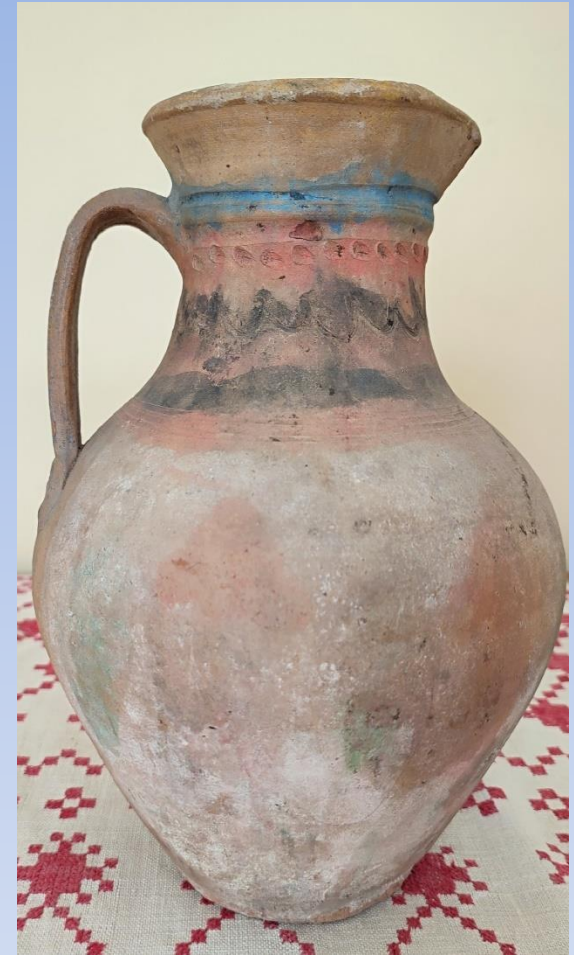


Дарунок Рожнової І. І., викладачки історії (вища категорія, гімназія №172 м. Харкова).

Глечик був власністю її бабусі — Рижкової М. Ф.

Глечик

Перша пол. XX ст.,
Слобожанщина;
глечик тиква́стий («глечик кубушкувáтий,
«тиква́ч»).



Виріб зберігався у фондах Музею археології та етнографії Слобідської України історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Глечик

Друга пол. ХХ ст.,
Слобожанщина;
у такому орнаментованому полив'яному
глечику носили воду до церкви
для освячення або ж розливали напої,
у тому числі хмільні, під час родинних
чи календарних обрядів.



Дарунок Ганшина О. В., студента ІІ курсу д/в історичного факультету
ХНУ імені В. Н. Каразіна. Виріб — з його приватної колекції.

Рінка – різновелика керамічна місткість з розхиленими бічними стінками, потовщеними й вигнутими назовні вінцями, інколи з пипкою (носиком) на вінцях, завуженим денцем. Для зручності користування об'ємні ринки мали ручку або пласке вушко. Більш ранні ринки прикрашали доволі лаконічно: кілька смуг зовні або ж кольоровою поливою зсередини.

Застосовувалися для тримання пряженої сметани, підігріву молока в печі, розминання звареної картоплі або квасолі, розтирання маку, приготування каші тощо.

Риночка

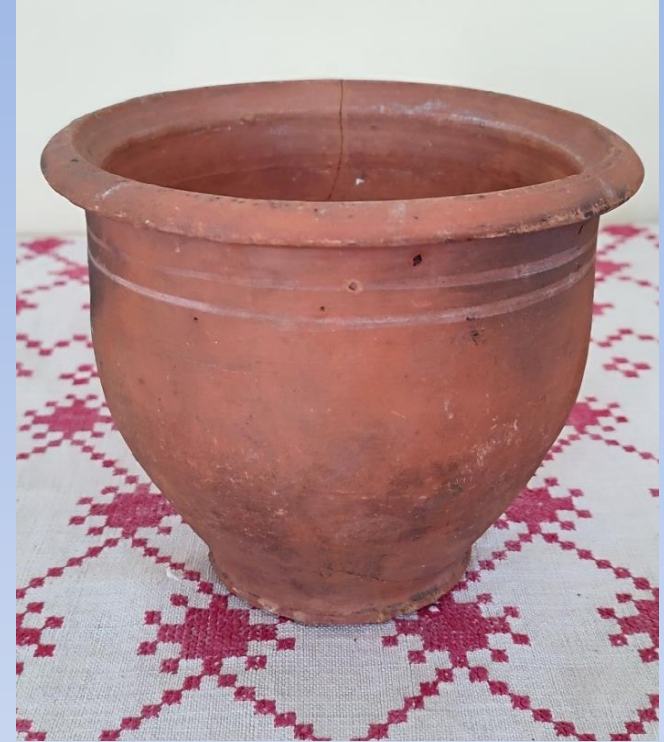
Перша пол. XX ст.,
Слобожанщина.



Виріб – із етнозібрання Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості (м. Харків, вул. Сумська, 54).

Ринка

40-70-ті рр. XX ст.,
Харківщина.



Дарунок Малєєвої М. Н., мешканки с. Руська-Лозова Дергачівського району Харківської області. Ринка - власність її матері, Рєпіної Л. В.

Ринка

Перша пол. – 70-ті рр. XX ст.,
Сумщина.



Дарунок Кучкової К. В., студентки II курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Ринка — власність її рідних: прабабусі по лінії батька, Пешкової В. М. та бабусі, Кучкової К. К.

Ринка

Перша пол. – 60-ті рр. XX ст.,
Слобожанщина.



Виріб придбаний за кошти на Центральному ринку м. Харкова.

Ринка

Перша пол. – 60-ті рр. XX ст.,
Слобожанщина.
Для зручності
виливання рідини ринка має на вінцях
пипку (носик) — виступ-заглиблення.



Виріб зберігався у фондах Музею археології та етнографії Слобідської
України історичного факультету ХНУ
імені В. Н. Каразіна.

Макітра – це різновеликий глиняний посуд з розхиленими бічними стінками, потовщеними й вигнутими назовні вінцями. Для зручності більш об'ємні макітри мали вушко. Деякі дослідники вбачають у макітрі аналогію з маковою голівкою.

Макітра використовувалась майже скрізь, часто заміняла горщики. Тож якщо горщик був «господарем кухні», то макітра – її «господинею». У макітрах тримали воду, сироватку, борошно, збіжжя, учиняли тісто, складали готові вареники, пироги, квасили й солили на зиму буряки, капусту, огірки тощо.

Макітра

Перша пол. – 70-ті рр, ХХ ст.,
Харківщина.



Дарунок Буклей Л. В., студентки V курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Виріб належав її бабусі, Буклей (Донченко) Є. С.

Макітра

Перша пол. – 80-ті рр. ХХ ст.,
Полтавщина.



Виріб належав Шпорт М. Д. (1885–1975), а потім невістці, Шпорт С. С. (1940–2005), переданий до відділу етнографії.

Простотою форм відзначаються **пасківникú** – керамічні форми для випікання великодніх пасок (регіональні назви: «тáзик для пасок», «поставéць», «стáвчик», «фóрма»). На Полтавщині, Чернігівщині та Слобожанщині переважали поставці циліндричної, більш або менш розгорнутої догори форми. Деякої різноманітності надають варіанти їх вінець: валикоподібні, відігнуті, трохи розгорнуті, іноді фестовані. Зсередини пасківники обов'язково обробляли безколірною або кольоровою поливою.

Ба́бушник – керамічна посудина дещо опуклої циліндричної форми, в якій випікали хліб.

Пасківник

Перша пол. – 70-ті рр. XX ст.,
Харківщина.



Дарунок Самсонової А. І., редакторки I категорії Видавництва ХНУ імені В. Н. Каразіна. Пасківник було знайдено у приватному будинку її свекра, Самсонова О. П., с. Ударне Харківського району Харківської області.

*Форма для випікання
великодньої здоби*

Перша пол. – 70-ті рр. XX ст.,
Слобожанщина.



Дарунок Рожнової І. І., викладачки історії (вища категорія, гімназія №172 м. Харкова). Виріб дістався їй від бабусі, Рижкової М. Ф.

Пасківник

Перша пол. – 70-ті рр. ХХ ст.,
Харківщина.



Дарунок Самсонової А. І., редакторки I категорії Видавництва ХНУ імені В. Н. Каразіна. Пасківник було знайдено у будинку її свекра, Самсонова О. П., с. Ударне Харківського району Харківської області.

Паскiвник

Перша пол. - 70-тi рр. ХХ ст.,
Харкiвщина.



Дарунок Рожнової І. І., викладачки історії (вища категорія, гімназія №172 м. Харкова). Поставець — власність мешканки с. Тернова Чугуївського району Харкiвської області.

Ба́бушник

Перша пол. XX ст.,
Слобожанщина;
керамічний посуд для випікання хліба,
інколи - великодніх пасок.



Дарунок Рожнової І. І. — викладачки історії (вища категорія, гімназія № 172 м. Харкова). Виріб дістався Рожновій І. І. від її бабусі — Рижкової М. Ф.

Слѳік («слои», «банка», «горщик для варення») – різновелика керамічна посудина, має яйцеподібний тулуб, коротку шийку й відігнуті вінця (більш сучасні – без вінець), вкрита поливою зсередини і частково зовні.

У таких «банках» господині зберігали варення, повидло, мед, смалець, крупи тощо.

Слоїк (бáнка)

Перша пол. XX ст.,
Сумщина.



Дарунок Кучкової К. В., студентки II курсу д/в історичного факультету
ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Слоїк — власність її рідних: прабабусі по лінії батька
Пєшкової В. М. та бабусі Кучкової К. К.

Слоїк

40-80-ті рр. XX ст.,
Харківщина.



Дарунок Чумаченка Я. С., студента II курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Слоїк – власність його бабусі (по батьківській лінії), Чумаченко Г. С. та прабабусі, Чумаченко Г. О.

Слоїк (банка)

Перша пол. – 60-ті рр. XX ст.,
Сумщина.



Дарунок Кучкової К. В. студентки II курсу д/в історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна. Виріб — власність її рідних: прабабусі по лінії батька, Пешкової В. М. та бабусі, Кучкової К. К.

Користуючись нагодою, дякую Всім, хто допомагає поповнювати фонди Відділу етнографії, а також за участь у наших етнографічних виставках!

Сподіваюсь на подальшу сумісну плідну працю і чекаю нових надходжень етнопредметів.

З повагою, Ганна Михайлівна Шпорт